

KÁLNAY ADÉL

Ahol a világnak vége van

Hihetetlenül hosszú volt a tél abban az esztendőben. Az emberek mogorvák voltak és sápadtak, türelmetlenül nézték egymást, és keveset beszéltek. Hideg, szürke reggelekre ébredtek, nehéz ködöt lélegeztek, és piszkos hóba léptek. Nem lesz már soha vége ennek a télnek, mondogatták, és hátuk mégjobban meggörnyedt, mintha rájuk is mázsás súllyal nehezedne a hó. Elfáradt lelkű anyák szidták lusta gyermekeiket, a férfiak némán, konokul ittak a kocsmában, fiaikkal vesztek össze úgy, hogy másnap a szégyentől nem bírtak egymásra nézni. A domboldalt nem verte már fel vidám lárma, a gyerekek megunták a szánkózást, bágyadtan ténferegtek az üres utcákon, hamar megbetegedtek, lázálmaikban jégcsapok lógtak a mennyezetről, vagy hógörgeteg zúdult a szobába.

Szaporodtak a temetések, elmentek sorban az öregek, akiknek még talán egy egész évet ajándékozhatott volna egy idejében érkező napsugár.

Az állatok sem bírták a hideget, a ködöt. Kis madarakat találtak reggelente az udvarokon, parányi lábaikkal a halált markolták, a nyulak beszöktek az istállókba, és nem menekültek, ha ember jött feléjük. Valaki egy hajnalon rókát látott osonni a kerítés tövében, néhány napig kísérték a gyerekeket, ha iskolába mentek, s botokkal felszerelve várták őket a hirtelen sötétedő délutánban.

Reggel és este jött egy autóbusz, fáradtan vánszorgott fel a templom előtti térre, a sofőr előre meg tudta volna mondani, hány embert visz és hányat hoz majd, természetesen ugyanannyit, felelné, ha kérdezték volna.

Am senki sem kérdezte soha, sem erről, sem másról, itt nem volt szokás, hogy odaállnak a vezető mellé és szóval tartják, míg a városba ér. Az emberek felszálltak, s mivel sok hely volt, sosem ültek egymás mellé. Komoran maguk elé néztek, vagy hátrahajtott fejjel, leeső állal aludtak, de soha nem nézték a tájat, s ha olykor ki is néztek a koszos ablakokon, nem az erdőt látták, hanem saját gondjaikat, meg elnyűtt, keserves arcukat az üvegen.

Ez a hosszú tél annyira megtörte az embereket, hogy már nem is várták a végét. Ha valaki azt mondja: nézzék, emberek, ez most már így lesz, amíg a világ világ – készséggel elhiszik, megadóan összehúzzák magukat, és legfőljobb még komorabban néznek maguk elé.

A napok egyformán teltek, mintha minden nap egyetlen nap lenne. Egy reggel azonban igen különös dolog történt. A templom előtt már jó ideje összegyűltek mind, akik a városba jártak, toporogtak, köhögtek, és szemüket a ködbe fúrták, látnák már a busz lámpáját, kívánságuk már fülükbe ültette a távoli motorzúgást, de a szemük nem akart a csalásban részt venni. Aztán nagy sokára igazából is felhangzott az erőlködő motor hangja, s ezzel szinte egy időben egy sötét, imbolygó alakot pillantottak meg ott, ahol a busz lámpáit várták felvillanni. Részeg, gondolták, akik gondolkoztak erről, de senki falubelivel nem tudták azonosítani. Az ismeretlen egyre közelebb jött, szemben megállt a várakozó férfiakkal, kezét felemelte, úgy tűnt, talán figyelmeztetni akar valamire. A néma férfiak egykedvűen bámulták a furcsa alakot, azzal az egykedvűséggel, melyet a hosszú tél oltott beléjük, és akkor sem mozdultak, amikor az alak hangtalanul összecsuklott, s a lábuk elé zuhant.

Ki tudja, meddig álltak volna így, de a busznak sikerült végre fölkapaszkodnia, lámpái nagy sárga udvart kerítettek köréjük, hirtelen egy színjáték szereplőivé változtatva ezzel mindnyájukat. Ebben a helyzetben már cselekedni kellett. A jótékony sötétségből kilépni a fényre: felelősség; arca lesz az embernek, meg tekintete, a fény megláttat, előhív, és megmutatja az árnyékot. Mégis elsőnek a sofőr döntött úgy, hogy részt vesz a játékban, pedig alig készült számára szerep. A tőle telhető legnagyobb drámaisággal leugrott a fülkéből, előrejött, az idegen fölé hajolt, és azt kérdezte, vagy inkább mondta: na mi van, ez idejött meghalni?! Kutatva nézett körül, mögötte a le nem állított busz adta a morajló, recsegő kísérezőzenét. Eltelt néhány üres pillanat, és ismét kezdett úgy tűnni, ez most már mindig így marad, megint nem mozdul senki. Lehet, hogy berúgott, reménykedett egy tétova hang, s ez valóban megoldás lett volna mindnyájuk számára, egyrészt, mert igazán jól ismerték ezt az állapotot, másrészt, akkor egyértelművé válik, mit kell tenni, azt megteszik, aztán szépen minden elrendeződik. Ez nem falubeli, mondta egy másik, közelebb lépve, s még nagyobb nyomatékkal tette hozzá: sohasem láttam. Nem részeg, hajolt le egész közel az arcához valaki, nem érzek semmit, ez lehet, hogy beteg, talán már nem is él, mindenesetre... s itt elhallgatott, a félbehagyott mondat ott lebegett köztük a ködös sötétben, senki nem tudta befejezni, vagy inkább nem akarta. Mindenesetre mi? A tanácstalanság lassan kétségbeesetté tette őket. Nem voltak még ilyen helyzetben! Azt se tudták, ez valójában milyen helyzet, csak menni kellett volna már és mégsem lehetett. Csak toporogtak a hidegben, szipogtak, összefagyott kezüket dörzsölgették, és nem jutott az eszükbe semmi. Ismét a sofőr lépett egyet, őt sürgette a dohogó busz, már így is jócskán elkésett, nem lehetett tovább várni. Itt nem maradhat, mondta, és mindenki összerezzent, annyira nem számítottak már arra, hogy bármi elhangozzék. A rezzenés végül megmozdította őket, páran a test fölé hajoltak és lassan felemelték. Ez már munka volt, így nem ismeretlen, meg is nyugodtak ettől, csak gondolkozni ne kelljen, meg érezni. Nem mintha buták, nehézfejúek lettek volna, de a gondolkodás veszélyes volt, aki elkezdte, hamar rájöhetett, hogy nincs kiút, hogy a játszmát már akkor elvesztette, amikor megszületett, azaz, hogy ide született, pont ide, a világ végére, és ha ettől még lehetett volna éppen jó is, rejtélyes erőik működtek, hogy minden elromoljon. Már az anyatejjel magukba szívták a védő-óvó parancsot, ne gondolkozz! Ne, mert még rájössz a végén, hogy így nem lehet élni, hogy nem ez az *Élet*, amire egy ember születhet. De jó volt így, különben hogyan is bírták volna hordozni a napokat, hogy tudták volna elviselni ezt a telet! Biztos volt ez másként is, de most már régóta így van, ilyen lélek nélkül, szomorúan, és senki sem veszi észre.

Vitték a testet, az első irányította lépteiket a saját háza felé, mely nem messze, a templom mögött állt. A ház még teljesen sötét volt, különösnek tűnt feléje közeledni ilyen rendkívüli időpontban, hiszen csak az imént hagyta el. Az ágyban még alig hűlt helye, de a ház mintha nem ismerné fel, ellenségesen, néma daccal állt, hogy meg kellett előtte torpanni, bemehet-e egyáltalán valaki váratlanul a saját házába, felborítva ezzel egy hosszú idő óta meg nem bontott rendet, ezt kénytelen volt megfontolni.

Kutyája sem értette, mi van most, eszeveszettül ugatott, hörgött, tépte a láncát, nem volt hajlandó megismerni gazdáját. A gazda meg alig talált a zárba, mi a nyavalya történt, zsémbelt valaki az ajtó mögül, berúgtál, vagy mi van?! Összekuszált hajú vénasszony nyitott ajtót, s amint meglátta az alélt embert, menten sápítozni kezdett. Ki má' ez, na még az hiányzik, hogy teleokádjon itt mindent! Aztán hirtelen nagyot kiáltott, te jó Isten, ennek már lőttek, azt visitotta, közben megállás nélkül tördelte a ke-

zeit, törölgette az orrát. Hallgasson már el anyám, kiáltott rá végül bosszúsán az ember, aki már ezerszer megbánta, hogy így felajánlotta a házát ennek a kitudjakicsodának. Azon tanakodott, hogyan lesz vége ennek az egésznek, s főként, mikor neki munkába kéne menni, ha az idegen fölél, hogy marad itt a félbolond anyjával, ki tudja, kicsoda, mi ragad a kezéhez. Bevitték a szobába, jobb híján az ágyra tették le, gyorsan lekapta az ágyneműt, és a csupasz matraca egy ócska vállkendőt dobott. Aztán vilányt gyűjtött, és mindnyájan szótlánul nézték, kit cipeltek ideig. Nézték, de nem találtak rajta semmi különöset, olyan volt, mint bármelyikük, borostás, csontos arcú, öltözéke igénytelen. Alig észrevehetően emelkedett és süllyedt a mellkasa, ebből lehetett sejteni, hogy még van élet benne. Akkor talán mehetnének is, mondta valaki bátortalanul, még itthagya a busz. Az orvosnak azért csak kéne szólni, vetette fel egyikük tétován, de maga sem gondolta, hogy kap rá bármi feleletet. Volt egy ember a faluban, aki valamikor orvos volt, de erre már csak a falubeliek emlékeztek, ő maga elfelejtette. Leszázálkolták az ital miatt, teljesen kiszámíthatatlan volt, miket csinál, merre jár. Bolondnak tartották, de nem félték tőle, néha még törődtek is vele. Egyszer a kukoricásban bolyongott, máskor meg ott ült reggelre kelve a veteményes barázdájában, és gyámoltalanul sírdogált. Ilyenkor hazavezették, betuszkolták a kapun, aztán sorsára hagyták. A városból hetente egyszer kibuszozott egy orvos, őhozzá lehetett menni bármilyen panasszal, de nem nagyon éltek vele. Leszoktak már a panaszkodásról, az volt itt a rend, hogy aki ameddig bírta, addig küszködött, aztán szép csendesen elment, s a többiek egykedvűen hallgatták a fagyos göröngyök koppanását. Kihűltek az emberek is a hosszú télben, s nem is tudtak róla.

De akkor, ott, az idegen ágyánál valami sajnálatfélélet éreztek, s zavartak lettek ettől az érzéstől, mert nem tudtak mit kezdeni vele.

A busz hideg volt, a sofőr káromkodott, szidott minden istenverte koszos falut, meg a főnökeit, akik így kitolnak vele. A férfiak elhelyezkedtek, mindenki bámulta a kinti sötétet, a sofőr meg egy cifrát káromkodott, mert nem lehetett bezárni az ajtót, aztán nagyokat döccenve megindult lefelé. Jeges levegő csapott be az ajtón, és végigvágott mindenkin. A busz egyre gyorsulva furta bele magát a ködbe, ami olyan volt, mint amilyen a *Semmi* lehet, de mögötte, ott lent valahol, ott feküdt a város.

Azt nem lehet tudni, hogy munka közben eszébe jutott-e valakinek a reggeli eset, elképzelhető, hogy nem, hiszen már régóta úgy volt célszerű élni, hogy se hátra, se előre ne figyeljen senki. Így lehetett csak kibírni.

Mire visszaértek a városból, már újra sötét lett, kellemetlen, szúrós ónos eső zítált, a busz alig bírt felkapaszzkodni. Ömlött a víz a sofőrrel, innen le már csak a pokolba lehet jutni, szentségelt, és becsúszkált ő is a kocsmába a többiek után. Mindig megivott ilyenkor valamit, mielőtt visszafordult, ez már garázsmenet, szokta mondani, most azonban úgy érezte, igen sokat kell innia ahhoz, hogy le merjen menni.

A kocsmában legalább jó meleg volt, az emberek szép rendben két ágra váltak, egy szó nélkül jutottak előre, az egyik oldalon a rumostálca állt, a másikon a pálínkás, ehhez jött még középen a sör szépen elrendezve. Csörögtek a pénzek, gyulladtak a gyufák, krákoztak a gégek, és nemsokára jól lett minden, lehetett újból sorba állni, ki-nek mennyi kellett, hogy el tudjon lenni másnapig.

Anyád délután teleobégatta a falut, dobott föl a kocsmáros egy mondatot, s nem is figyelte, hová hullik. A néma férfiak mind összenéztek, lassan emlékeztek a reggelre, megjelent szemükben ugyanaz a zavar, amitől jó lett volna már megszabadulni. Hogy meghalt az a pasas, vagy mi, folytatta a kocsmáros, és újrátöltögette a kiürült pohara-

kat. Sokáig csend volt, aztán egyikük megszólalt, csak meg kéne nézni, vagy mit tudom én, valamit intézkedni... A szavak ott maradtak a levegőben, a férfiak meg lassan fészkelődni kezdtek, indultak volna, meg nem is, aztán nekilódultak. A sofőr addigra az asztalra borulva aludt, csak a kocsmajtó lendülésére eszmélt fel egy pillanatra. Az a rohadt ajtó soha nem záródik, jajdult fel, és visszaomlott a foltos terítőre.

Kerítésbe kapaszkodtak, többször elesetek, mire elérték a házat. A hideg szél elfújta az esőt, és jégpáncéllá változtatta az utat. A kapunál már hallani lehetett, hogy bent asszonyok sírnak. A jajveszékélés hol fölerősödött, hol elhalkult, és a férfiak meglepődtek, mert évek óta nem sirattak már halottat az asszonyok, nem tudták mire vélni.

A szobában szabályos ravatal állt, a nagy ebédlőasztalt terítették le és gyertyázták körül, rajta feküdt az idegen megborotválva, szépen kiöltöztetve. Az ünneplőruhám, ismert rá a férfi, akie a ház volt, és elképedve próbált eligazodni. Anyja jajgatott a legjobban, amikor már úgy tűnt, hogy elcsuklik végképp a hangja, egyszerre újult erőre kapott. Olyasmiket kiabált, hogy tán megbocsát az isten önéki, meg hogy jaj, miért is nem fogadtam illően, és a férfi úgy gondolta, tényleg megháborodott az anyja. Kábán és értetlenül néztek mindnyájan, nekidőltek a falnak, és a szájukból áradó szeszszag lassan betöltötte a szobát. Te szeszszakán, rontott hirtelen a férfinak az anyja, mert ott kell ülni a kocsmában ugye, leinni magad a sárga földig ugye, s közben mindkét karjával csapkodott feléje, nem lehetett tudni, megütni akarja vagy elzavarni. Mit bámulsz, támadt rá megint, ez egy szent ember volt, érted, egy Szent! A férfi csak nézett, és nem értette, mitől változott meg anyja. Az ágy felé fordult és meglátott egy könyvet, nyilván az idegené volt, gondolta, megnézi, de anyja most is rácsapott, hozzá ne nyúlj, sziszegte, és elrángatta onnan. Tehetetlenül ült le a másik szobában, aztán mivel fáradt volt nagyon és az ital is hatott, csak úgy ruhástól ledőlt a heverőre és elaludt.

Arra ébredt, hogy csend van, nagy csend, és hogy fáj a gyomra, a feje, vizet kívánt inni. Kibotorkált a konyhába, igencsak mérgeset káromkodott, mert a vizesvödörben nem volt víz, megevett két-három ecetes uborkát, és megnézte, de van-e zárva a konyhaajtó. Ezt már szinte megszokásból tette, anyja állandóan nyitva felejtette, napközben meg rémtörténeteket mesélt arról, hová hogyan törtek be, kinek vágták el a torkát. Visszafelé észrevette, hogy a nagyszobában világos van, s erről hirtelen eszébe jutott az idegen és minden, ami az előző napon történt. Óvatosan benyitott, ott látta anyját, ült a széken, ölébe ejtett kézzel aludt, feje félrebillent, álla leesett. A hosszú gyertyák már majdnem tövig égtek, egyre kormosabb lángot lobbantottak, és a halott valóban ott feküdt, pedig jó lett volna, ha az egész csupán egy pálinkagőzös látomás, ami elmúlik, mire kitisztul a fej. De nem, ott feküdt az egyetlen ünneplőruhában, amit még vagy tíz évvel ezelőtt vettek, akkor, amikor úgy volt, hogy megnősül. Már éppen lett volna a lagzi, amikor valakinek feltűnt, hogyan gömbölyödik a menyasszony, s tényleg, kiderült, hogy a nyakába akarják varrni valaki gyereket. Nagy botrány lett, a lány aztán visszamenekült a városba, ahonnan jött, az ünneplőruha azonban a nyakán maradt, hiába vitte vissza a boltba, nem vették át. Még mindig jobb így, mintha fordítva esett volna, vigasztalták gúnyosan, mert akkoriban még tréfálkoztak néha az emberek. Nem szerette a ruhát; azt azért zokon vette, hogy most egy halott hordja. Ezen mérgeledött egy keveset, aztán meglátta, hogy a könyv, ami este az ágyon hevert, most ott fekszik a halott mellén, félig bedugva az összekulcsolt kezek alá. Gyorsan anyjára pillantott, meg akarta magát kímélni a rikácsolástól, de látta, hogy mélyen alszik, így bátor lett, odalépett a ravatalhoz és óvatosan kiemelte a könyvet.

Csak a másik szobában merete kinyitni, és azonnal csalódott is lett. A könyvből ugyanis egy szót sem érthetett, valamilyen idegen nyelven íródott, de még a betűket sem lehetett felismerni. Tanácstalanul forgatta a lapokat, valami olyat érzett életében először, hogy kirekesztődik valamiből, s megint foghatta a fejét, mert nem értette a tegnapi napot, a történéseket, anyja viselkedését, s legfőképp magát nem értette.

Amióta az eszét tudta, összeszorított szájjal, jobbra-balra nem nézve élte az életét. Annyi nyomorúságot látott, hogy nem törődhetett a nyomorúsággal, ha meg akart maradni. Szép lassan elfogytak az érzelmei, megkeményedett a szíve, és most egyszerre nem értette, mi irányította lépteit, hogy a házába cipelje ezt az embert. Talán a könyv tudná megmondani, de érthetetlen, vagy az idegen, ő meg halott, így csak a furcsa zavar marad, ami kényelmetlen, rossz, és inni kellene rá gyorsan egyet.

Lapozgatta még egy darabig a könyvet, majd visszalopakodott a ravatalhoz, és megpróbálta ugyanúgy letenni, ahogy találta.

Hozzá ne merj nyúlni, kiáltott rá az anyja, te istentelen, mit csinálsz, és már rángatta is olyan erővel, hogy majdnem eldőlték mind a ketten. Döbbenet nézett anyjára, s kétségbeesést látott a szemében: ott, ahol eddig csak rosszkedv, düh vagy közöny, most fájdalom és... igen, bánat telepedett meg. Mindig nagyon sokat veszekedtek, csúnyán, durván beszéltek egymáshoz, most mégsem volt arra képes, hogy bármit visszaszóljon.

Meghátrált, morgás nélkül bement a másik szobába, és levetette magát az ágyra. Tarkója alá tett kézzel, nyitott szemmel feküdt a sötétben, és várta az ötórás harangszót. Nem nagyon akart foglalkozni anyja változásával, mert ilyesmi igen megviselte őt, nem szokott hozzá, hogy tartósan egy problémáról elmélkedjék, sokkal inkább, hogy átaludja. De most valami hiba csúszhatott az egész rendszerbe, lassan egy napja, hogy számára is meglepő módon reagál a történésekre. Ami ezt az embert illeti, akinek itt támadt kedve meghalni, akár egy kézlegyintéssel is elintézhette volna, és mégsem tette. Talán valami térítő ember volt, gondolta, s eszébe jutott, hogyan emelte fel a kezét, mielőtt elvágódott. Lehet, hogy halála előtt mondott valamit, ami az anyjából ezt a furcsa viselkedést kihozta, az asszonyokat minden érzékenyebbül érinti. Egyszer majd elmondja, miért tartotta szent embernek az idegent, ő meg vagy elhiszi, vagy nem. Ahogy majd hangulata diktálja. De minek jönne ide egy szent ember? Csak ezen volt fennakadva, ezen dohogott még a buszra várva is. Valójában persze nem a buszra vártak, hanem a sofőrre, az előbbi kerekeivel a kerékvágásba fagyva ott állt a templom előtti téren, az utóbbi meg szintén mereven, egyenes derékkal ült a kocsmában, és maga is várt valamire.

Csak akkor vagyok hajlandó lemenni innen, ha valakik előttem szórják az utat, közölte a küldöttséggel, akik megpróbálták mozdulásra bírni. A busz ajtaját melegíteni kellett, hogy kinyíljon, a kocsmából hoztak meleg vizet az ablakokra is. Előkerült pár vödör hamu, így lassan felcihelődhettek. Te akár maradhatnál most itthon is, szólította meg valaki a férfit, és ő összerezsent, mint akit titkos gondolatok végiggondolása közben csipnek fülön. Motyogott valamit, aztán felkapta az egyik vödört, és a busz elé állt. Az út minden képzeletet felülmúlóan síkos volt, a köd szitált, s azon nyomban megfagyott, amint leért a földre.

Az alsó kanyarig mindenképpen ki kellett tartani a hamunak, ezért nagyon gondosan beosztva szórta. Mögötte meg-megcsusszanva araszolt a busz, a sofőr úgy káromkodott, ahogy a torkán kifért. Mit keresne itt egy szent ember, tért vissza az előbbi kérdéshez, és ahogy lassan távolodtak a falutól, úgy vált hihetatlenné és távolivá minden, ami felzaklatta. Alaposan megizzadt, mire az alsó útra értek, fáradtan dobta le magát az ülésre.

Ma már el is temetik, szólalt a háta mögött valaki, a pap vállalta, azt mondták az asszonyok, hogy ez volt az utolsó kívánsága. Ha eltemetik, az jó, gondolta a férfi, akkor elnyugszik végre minden. Hátradőlt és lehunyta a szemét, talán tud még aludni a városig egy keveset. Elnyugszik minden, ismételte, és nem vette észre, hogy éppen most vert tanyát benne egy furcsa nyugtalanság, aminek nincs neve, s hogy ez a nyugtalanság előle van a leginkább rejtve, így ezután sosem fogja tudni, mitől érzi másként magát, mitől nem lesz jó úgy, ahogy van, hogy olyan lesz a lelke, mint az a könny a megfejtethetlen jeleivel. Már félálomban hallotta, amikor a sofőr végre be tudta indítani a motort, s elindultak a ködbe és sötétségbe burkolózott város felé. Összehúzta magát, fázott. Sohasem lesz vége ennek a télnek, sóhajtott mellette valaki, és úgy érezte, igaza van, ez a tél iszonyúan hosszú, és megviseli az embert. Semmit nem tudhatunk, felelt vissza anélkül, hogy arra fordította volna a fejét, ha örökké tart, valahogy azt is ki kell bírni. Úgy aludt el a kimondott szó nyomán, ahogy el szokott mindig is aludni, gondolatok nélkül, hirtelen, akár a kisgyerek.

Hajnalodott. A szitáló köd lassan emelkedett, mint egy súlyos, fehér függöny az előadás előtt. De a nap nem bújt elő. Nem volt mit látnia.

